

**بیانیه شورای هماهنگی شبکه تشکل‌های مردم‌نهاد محیط زیست، منابع طبیعی و توسعه پایدار ایران
در محکومیت حمله آمریکا و اسرائیل به زیرساخت‌های حیاتی، تأسیسات آبی و انرژی ایران
و ضرورت صیانت از محیط زیست در شرایط مخاصمات مسلحانه در ایران و منطقه
۱۷ اسفند ۱۴۰۴ / ۸ مارس ۲۰۲۶**

- دبیرکل سازمان ملل متحد (United Nations Secretary-General)
- برنامه محیط زیست سازمان ملل متحد (UNEP)
- سازمان آموزشی، علمی و فرهنگی ملل متحد - یونسکو (UNESCO)
- دبیرخانه کنوانسیون تنوع زیستی (Convention on Biological Diversity – CBD)
- دبیرخانه کنوانسیون رامسر درباره تالاب‌ها (Ramsar Convention Secretariat)
- سازمان بین‌المللی دریانوردی (International Maritime Organization – IMO)
- اتحادیه بین‌المللی حفاظت از طبیعت (International Union for Conservation of Nature – IUCN)

و همچنین:

- کنسرسیوم تن‌ماهیان اقیانوس هند (Indian Ocean Tuna Commission (IOTC)
- کنوانسیون کویت برای همکاری در حفاظت از محیط زیست دریایی منطقه
- سازمان منطقه‌ای حفاظت از محیط زیست دریایی
- Regional Organization for the Protection of the Marine Environment (ROPME)

و نیز:

- کنوانسیون حفاظت از گونه‌های مهاجر
- Convention on Migratory Species – CMS (Bonn Convention)
- شبکه پایش جهانی صخره‌های مرجانی
- Global Coral Reef Monitoring Network (GCRMN)
- ابتکار بین‌المللی صخره‌های مرجانی
- International Coral Reef Initiative (ICRI)
- تفاهم‌نامه حفاظت از لاک‌پشت‌های دریایی اقیانوس هند و جنوب شرق آسیا
- IOSEA Marine Turtle Memorandum of Understanding
- تفاهم‌نامه حفاظت از پستانداران دریایی اقیانوس هند
- IOSEA Marine Mammal Memorandum of Understanding
- کمیسیون بین‌المللی شکار نهنگ
- International Whaling Commission – Indian Ocean Sanctuary

و مدیران ان.جی.اوهای محیط زیستی و حقوق بشری و حقوق بشردوستانه در سراسر دنیا

**شبکه تشکل‌های
مردم‌نهاد و اجتماع‌محور
محیط زیست، منابع طبیعی
و توسعه پایدار کشور**
Iran NGOs & CBOs Network of
Environment, Natural Resources
& Sustainable Development

داوطلبانه، غیرانتفاعی، غیردولتی
Voluntary, Non Profit, Non Governmental

شماره پروانه فعالیت
۸۱/۱۳۲۳۲۴۰

تهران: میدان تجریش؛
خیابان شهید دربندی؛
پلاک ۲۷؛ طبقه دوم

تلفن: ۰۲۱۹۱۳۰۳۱۰۷
نمابر: ۰۲۱۷۱۰۵۷۱۳۰
ارتباط با دبیر اجرایی
۰۹۱۲۲۸۳۳۲۵۵

آقای رئیس

در پی تشدید مخاصمات نظامی ناشی از تجاوز آشکار آمریکا و اسرائیل به ایران و افزایش حملات در بخش‌های مختلف قلمرو سرزمینی جمهوری اسلامی ایران، به‌ویژه پس از حمله موشکی به تأسیسات آب‌شیرین کن جزیره قشم و همچنین بمباران تأسیسات نفتی در نقاط مختلف کشور، شورای هماهنگی شبکه تشکل‌های مردم‌نهاد محیط زیست، منابع طبیعی و توسعه پایدار ایران، به نمایندگی از بیش از ۱۲۰۰ تشکل مردم‌نهاد و اجتماع‌محور، نگرانی عمیق خود را نسبت به پیامدهای بالقوه این وضعیت برای محیط زیست طبیعی و انسانی اعلام می‌دارد.

دامنه مخاطرات ناشی از مخاصمات مسلحانه تنها محدود به پهنه‌های دریایی نیست، بلکه مجموعه‌ای از **بوم‌سازگان‌های حیاتی، زیستگاه‌های طبیعی، منابع آب، خاک و هوا و سکونتگاه‌های انسانی** در سراسر قلمرو سرزمینی کشور را در معرض تهدید قرار داده است. ایران به دلیل تنوع اقلیمی و جغرافیایی خود یکی از مراکز مهم تنوع زیستی در منطقه غرب آسیا محسوب می‌شود و بخش قابل توجهی از این سرمایه طبیعی در قالب **مناطق حفاظت‌شده، ذخیره‌گاه‌های زیست‌کره، تالاب‌های بین‌المللی، پارک‌های ملی و پناهگاه‌های حیات وحش** حفاظت می‌شود. همچنین ایران در مسیر یکی از مهم‌ترین **کریدورهای مهاجرت پرندگان در جهان** قرار دارد و تالاب‌ها، سواحل، دشت‌ها و مناطق کوهستانی کشور زیستگاه میلیون‌ها پرنده مهاجر و گونه‌های ارزشمند حیات وحش به شمار می‌روند.

کشورهای دنیا شاهد هستند که آغاز حمله به تأسیسات حیاتی زیرساختی، از مبداء یکی از کشورهای همسایه ایران، در تاریخ ۱۶ اسفند ۱۴۰۴ خورشیدی، مصادف با ۷ مارس ۲۰۲۶ میلادی، گشودن جبهه‌ای جدید در ادامه تجاوز اخیر است و بر همین اساس، باید این هشدار، جدی فرض شود که ادامه چنین رفتاری می‌تواند به یک فاجعه منطقه‌ای و جهانی منجر شود.

همچنین، بی‌توجهی به سلامت زیست‌مندان دریایی و احتمال جدی آلودگی دریایی گسترده در خلیج فارس و غرب اقیانوس هند، می‌تواند جهان را در معرض یک خطر قریب‌الوقوع و فاجعه‌آمیز قرار دهد که جان میلیاردها انسان و زیست‌مندانی که چرخه حیات به آنها وابسته است.

از سوی دیگر، حمله به زیرساخت‌های ذخیره و تأمین سوخت، مخازن نفت و بنزین و گازوئیل که موجب بروز آلودگی‌های کشنده و باران ذرات سمی و ایجاد اثرات ماندگار بر سلامت و حیات انسان‌ها و سایر زیست‌مندان می‌شود، سند روشن دیگری از زیر پا گذاشتن تمام اصول بنیادین بین‌المللی و حقوق بشری و حقوق بین‌المللی محیط زیست است.

این در حالی است که ایران در خلال تجاوز اخیر آمریکا و اسرائیل، مبتنی بر اصول اخلاقی برگرفته از فرهنگ غنی ایرانی و آموزه‌های دینی خود، از آسیب‌رسانی و تخریب تأسیسات حیاتی، به ویژه تأسیسات مرتبط با منابع آبی کشورهایی که از خاک و آسمان آنها علیه کشورمان تهاجم صورت گرفته است و به‌ویژه با در نظر گرفتن نیاز مبرم مسلمانان روزه‌دار در کشورهای همسایه به همین منابع آبی محدود، اجتناب نموده است.

شورای هماهنگی شبکه تشکل‌های مردم‌نهاد محیط زیست، منابع طبیعی و توسعه پایدار ایران، ضمن محکومیت شدید اینگونه اقدامات خطرآفرین، خلاف اصول بین‌المللی و تهدیدکننده حقوق بشر و حق ایمنی زیستی، جانوری و گیاهی، بدینوسیله توجه شما و کلیه ان‌جی‌اوه‌های محیط زیستی جهان و نهادهای بین‌المللی را به مغایرت‌های این رفتارها با موارد ذیل که می‌تواند از مصادیق آشکار جنایت جنگی باشد، جلب می‌نماید:

الف) مصادیق چارچوب حقوق بین‌الملل:

- کلیه مبانی منشور ملل متحد
- اصل ۲۴ بیانیه ریو که تأکید می‌نماید کشورها باید در زمان تضادهای مسلحانه، به قوانین بین‌المللی مربوط به حفاظت از محیط زیست احترام گذاشته و پس از خاتمه جنگ در صورت لزوم برای توسعه بیشتر مشارکت کنند؛

شبکه تشکل‌های مردم‌نهاد و اجتماع‌محور محیط زیست، منابع طبیعی و توسعه پایدار کشور
Iran NGOs & CBOs Network Of Environment, Natural Resources & Sustainable Development

داوطلبانه، غیرانتفاعی، غیردولتی
Voluntary, Non Profit, Non Governmental

شماره پروانه فعالیت
۸۱/۱۳۲۳۲۴۰

تهران: میدان تجریش؛
خیابان شهید دربندی؛
پلاک ۲۷؛ طبقه دوم

تلفن: ۰۲۱۹۱۳۰۳۱۰۷
نمابر: ۰۲۱۷۱۰۵۷۱۳۰
ارتباط با دبیر اجرایی
۰۹۱۲۲۸۳۳۲۵۵

وبگاه: iranengos.ir
رایانامه: IranENGos@gmail.com

- مفاد اعلامیه استکهلم
- مفاد کنوانسیون منع استفاده نظامی و خصمانه از تکنیک‌های تغییر محیط زیست
- کنوانسیون‌های ۱۸۹۹ و ۱۹۰۷ لاهه در خصوص ممنوعیت مواد منفجره انتشار دهنده گازهای خفه کننده و زیان بار
- اساسنامه ۱۹۴۵ دادگاه نورنبرگ در خصوص جرایم جنگی و ضد صلح و جنایات علیه بشریت، از جمله تخریب مناطق گوناگون شهری و غیر آن که در واقع تخریب بخشی از محیط زیست است
- بند ب قسمت دوم ماده ۸ اساسنامه ۱۹۹۸ دیوان بین‌المللی دادگستری
- بند ۳ ماده ۳۵ پروتکل الحاقی کنوانسیون ژنو/۱۹۷۷ و بند ۱ ماده ۵۵ این پروتکل
- کنوانسیون‌های حفاظتی محیط زیست / UNFCCC
- Draft Principles on Protection of the Environment in Relation to Armed Conflicts
- Convention on Biological Diversity (CBD)
- Ramsar Convention
- UNCLOS
- MARPOL
- مقررات ایمنی هسته‌ای آژانس بین‌المللی انرژی اتمی (IAEA)

(ب) اصل احتیاط و امنیت محیط زیست:

بر اساس اصل احتیاط (Precautionary Principle) که در اسناد بین‌المللی محیط زیست از جمله اعلامیه ریو (Rio Declaration on Environment and Development, ۱۹۹۲) مورد تأکید قرار گرفته است، در مواردی که احتمال وقوع آسیب‌های جدی یا غیرقابل جبران برای محیط زیست وجود دارد، نبود قطعیت علمی کامل نباید به عنوان دلیلی برای به تعویق انداختن اقدامات پیشگیرانه تلقی شود. در این چارچوب، مفهوم امنیت محیط زیست (Environmental Security) به عنوان یکی از مؤلفه‌های مهم امنیت انسانی و پایداری اکولوژیک مطرح شده و حفاظت از بوم‌سازگان‌های حیاتی به عنوان یک ضرورت جهانی شناخته می‌شود.

(ج) نگرانی‌های محیط زیستی ناشی از مخاصمات:

در شرایط کنونی مجموعه‌ای از تهدیدهای محیط زیستی قابل تصور است، از جمله:

- تخریب پالایشگاه‌ها، مخازن نفت و گاز، صنایع پتروشیمی و زیرساخت‌های انرژی
- انتشار گسترده آلاینده‌های شیمیایی و هیدروکربنی
- افزایش آلودگی هوا و وقوع بارش‌های اسیدی
- آلودگی منابع آب و خاک
- تخریب زیستگاه‌های طبیعی
- اختلال در مسیرهای مهاجرت گونه‌ها

علاوه بر این، نگرانی‌های جدی درباره پیامدهای احتمالی حمله به تأسیسات هسته‌ای وجود دارد که می‌تواند موجب انتشار مواد رادیواکتیو و آلودگی گسترده محیط زیست شود.

در محیط‌های دریایی نیز منطقه خلیج فارس (Persian Gulf) و دریای عمان و غرب اقیانوس هند، دارای زیستگاه‌های ارزشمندی از جمله صخره‌های مرجانی، جنگل‌های مانگرو، زیستگاه‌های لاک‌پشت‌های دریایی و ذخایر شیلاتی مهم است که هرگونه آلودگی نفتی یا صنعتی می‌تواند آثار مخربی بر آنها داشته باشد.

شبکه تشکل‌های
مردم‌نهاد و اجتماع‌محور
محیط زیست، منابع طبیعی
و توسعه پایدار کشور
Iran NGOs & CBOs Network of
Environment, Natural Resources
& Sustainable Development

داوطلبانه، غیرانتفاعی، غیردولتی
Voluntary, Non Profit, Non Governmental

شماره پروانه فعالیت
۸۱/۱۳۲۳۲۴۰

تهران: میدان تجریش؛
خیابان شهید دربندی؛
پلاک ۲۷؛ طبقه دوم

تلفن: ۰۲۱۹۱۳۰۳۱۰۷
نمابر: ۰۲۱۷۱۰۵۷۱۳۰
ارتباط با دبیر اجرایی
۰۹۱۲۲۸۳۲۲۵۵

د) خطر تخریب گسترده محیط زیست (Ecocide):

در سال‌های اخیر مفهوم Ecocide به عنوان یکی از جدی‌ترین تهدیدهای محیط زیست جهانی مطرح شده است و به تخریب گسترده یا شدید بوم‌سازگان‌ها در اثر فعالیت‌های انسانی یا نظامی اشاره دارد. وقوع خسارات گسترده محیط زیستی ناشی از مخاصمات مسلحانه می‌تواند مصداقی از چنین تخریب‌هایی باشد و پیامدهای بلندمدت آن بر سلامت انسان‌ها، تنوع زیستی و پایداری اکوسیستم‌ها قابل توجه خواهد بود.

درخواست‌ها:

بر این اساس، شورای هماهنگی شبکه تشکل‌های مردم‌نهاد محیط زیست، منابع طبیعی و توسعه پایدار ایران، درخواست خود را جهت توقف هر اقدامی که امکان و احتمال آسیب به زیرساخت‌های امنیت زیستی و زیست‌بوم‌های حساس، منابع آب، تالاب‌ها، بوم‌سازگان مرجانی و همچنین آلاینده‌های خاک و هوا را ایجاد نماید، اعلام می‌دارد.

آثار و تبعات تخریب محیط زیست و آسیب به منابع حیاتی، از مرزهای جغرافیایی درگیر جنگ، فراتر خواهد رفت و بدیهی است که انتظار و مطالبه از نهادهای بین‌المللی، اهتمام و اقدام فوری و قاطع در راستای توقف قطعی این حملات متجاوزین، تقویت زمینه‌های پیشگیری از آثار جنگ بر محیط زیست و پیگیری محاکمه عاملان تخریب عمدی محیط زیست و منابع طبیعی و آلوده‌سازی منابع آب و خاک و هوا، به عنوان مصداق جنایت جنگی است.

همچنین، از جامعه بین‌المللی درخواست می‌کند:

۱. پیامدهای محیط زیستی مخاصمات مسلحانه در ایران و منطقه در دستور کار نهادهای تخصصی سازمان ملل قرار گیرد.
۲. بر رعایت کامل حقوق بین‌الملل محیط زیست و حقوق بین‌الملل بشردوستانه تأکید شود.
۳. از حمله به تأسیسات هسته‌ای، صنعتی و انرژی جلوگیری شود.
۴. سازوکارهای بین‌المللی برای پایش و مستندسازی خسارات محیط زیستی جنگ تقویت شود.
۵. با توجه به وقوع خسارات محیط زیستی و در صورت ایجاد آسیب‌های محیط زیستی گسترده، سازوکارهای مسئولیت‌پذیری و پاسخگویی بین‌المللی آغازگران تجاوز و جنگ، مورد پیگیری قرار گرفته و حق دریافت غرامت از عاملان تخریب و آسیب به رسمیت شناخته شده و حمایت شود.

جمع‌بندی:

حفاظت از محیط زیست در زمان مخاصمات مسلحانه نه تنها یک تعهد حقوقی برای دولت‌ها بلکه مسئولیتی مشترک در قبال سلامت سیاره زمین، امنیت غذایی جهانی و حقوق نسل‌های آینده محسوب می‌شود.

با احترام

شورای هماهنگی شبکه تشکل‌های مردم‌نهاد محیط زیست، منابع طبیعی و توسعه پایدار کشور

هفدهم اسفند ۱۴۰۴ / هشتم مارس ۲۰۲۶

تهران: میدان تجریش؛
خیابان شهید دربندی؛
پلاک ۲۷، طبقه دوم

تلفن: ۰۲۱۹۱۳۰۳۱۰۷
نمابر: ۰۲۱۷۱۰۵۷۱۳۰
ارتباط با دبیر اجرایی
۰۹۱۲۲۸۳۲۲۵۵

↓ پیوسته‌ها:

وبگاه: iranengos.ir

رایانامه: IranENGos@gmail.com

پیوست‌ها (Annexes)

:Annex I

پهنه‌های حساس اکولوژیک ایران:

- ذخیره‌گاه زیست‌کره گنو
- جنگل‌های هیرکانی
- تالاب‌های بین‌المللی رامسر
- جنگل‌های مانگرو خلیج فارس
- مناطق چهارگانه حفاظت‌شده

:Annex II

ریسک‌های زیست‌محیطی ناشی از جنگ:

- آلودگی نفتی
- آلودگی شیمیایی صنعتی
- آلودگی رادیولوژیک
- تخریب زیستگاه‌ها
- اختلال در مهاجرت گونه‌ها

:Annex III

چارچوب‌های حقوقی بین‌المللی مرتبط:

- Geneva Conventions Additional Protocol I
- Convention on Biological Diversity
- Ramsar Convention
- UNCLOS
- MARPOL
- CMS Convention

الحاقیه حقوقی (Legal Reinforcement Clause)

در پرتو تحولات اخیر در حقوق بین‌الملل محیط زیست و با توجه به گسترش مفهوم امنیت محیط زیست (Environmental Security)، حفاظت از بوم‌سازگان‌های حیاتی در شرایط مخاصمات مسلحانه به عنوان یک ضرورت بنیادین برای صیانت از سلامت انسان‌ها و پایداری اکوسیستم‌های سیاره زمین مورد تأکید قرار گرفته است.

در این چارچوب، اصول بنیادین حقوق بین‌الملل از جمله:

- اصل احتیاط (Precautionary Principle)
- اصل پیشگیری از خسارات محیط زیستی (Prevention Principle)
- اصل عدم وارد آوردن خسارت فرامرزی (No-Harm Rule)

شبکه تشکل‌های
مردم‌نهاد و اجتماع‌محور
محیط زیست، منابع طبیعی
و توسعه پایدار کشور
Iran NGOs & CBOs Network Of
Environment, Natural Resources
& Sustainable Development

داوطلبانه، غیرانتفاعی، غیردولتی
Voluntary, Non Profit, Non Governmental

شماره پروانه فعالیت
۸۱/۱۳۲۲۲۴۰

تهران: میدان تجریش؛
خیابان شهید دربندی؛
پلاک ۲۷؛ طبقه دوم

تلفن: ۰۲۱۹۱۳۰۳۱۰۷
نمابر: ۰۲۱۷۱۰۵۷۱۳۰
ارتباط با دبیر اجرایی
۰۹۱۲۲۸۳۲۲۵۵

وبگاه: iranengos.ir

رایانامه: IranENGOS@gmail.com

ایجاب می‌کند که تمامی طرف‌های درگیر در مخاصمات مسلحانه از اقداماتی که می‌تواند موجب آسیب‌های گسترده، بلندمدت و شدید به محیط زیست طبیعی شود اجتناب نمایند.

همچنین در سال‌های اخیر مفهوم **Ecocide** به عنوان یکی از شدیدترین اشکال تخریب محیط زیست در سطح بین‌المللی مورد توجه قرار گرفته و بسیاری از نهادهای بین‌المللی در حال بررسی شناسایی آن به عنوان یک جرم بین‌المللی هستند. تخریب گسترده بوم‌سازگان‌ها در اثر عملیات نظامی یا حملات به زیرساخت‌های صنعتی، انرژی یا هسته‌ای، مصداق چنین خساراتی است.

Annex IV

ماتریس علمی ریسک‌های زیست‌محیطی ناشی از جنگ:

منبع خطر	نوع آلودگی	پیامدهای زیست‌محیطی	دامنه اثر
پالایشگاه‌ها و مخازن نفت	هیدروکربن‌ها	آلودگی خاک و آب	منطقه‌ای
صنایع پتروشیمی	مواد شیمیایی سمی	آلودگی هوا و بارش اسیدی	منطقه‌ای
تأسیسات هسته‌ای	رادونوکلئیدها	آلودگی رادیولوژیک	منطقه‌ای تا فرامرزی
سکوه‌های نفتی دریایی	نفت خام	تخریب زیستگاه‌های مرجانی	دریایی
بمباران مناطق طبیعی	تخریب فیزیکی	نابودی زیستگاه‌ها	محلی تا منطقه‌ای
آتش‌سوزی زیرساخت‌های انرژی	ذرات معلق و گازهای سمی	کاهش شدید کیفیت هوا	منطقه‌ای

Annex V

پیامدهای زیست‌محیطی حمله به زیرساخت‌های انرژی:

تجربیات جنگ‌های گذشته نشان داده است که تخریب زیرساخت‌های انرژی می‌تواند پیامدهای گسترده زیست‌محیطی ایجاد کند.

نمونه‌های تاریخی:

- جنگ خلیج فارس (۱۹۹۱)
- آتش‌سوزی بیش از ۶۰۰ چاه نفت در کویت موجب انتشار میلیون‌ها تن آلاینده در جو شد.
- جنگ عراق (۲۰۰۳)
- تخریب زیرساخت‌های صنعتی موجب آلودگی گسترده خاک و آب شد.

پیامدهای بالقوه شامل:

- آلودگی شدید هوا
- افزایش بیماری‌های تنفسی
- تخریب پوشش گیاهی
- آلودگی منابع آب
- کاهش تنوع زیستی

شبکه تشکل‌های

مردم‌نهاد و اجتماع‌محور
محیط زیست، منابع طبیعی
و توسعه پایدار کشور

Iran NGOs & CBOs Network Of
Environment, Natural Resources
& Sustainable Development

داوطلبانه، غیرانتفاعی، غیردولتی
Voluntary, Non Profit, Non Governmental

شماره پروانه فعالیت
۸۱/۱۳۲۲۴۰

تهران: میدان تجریش؛
خیابان شهید دربندی؛
پلاک ۲۷؛ طبقه دوم

تلفن: ۰۲۱۹۱۳۰۳۱۰۷
نمابر: ۰۲۱۷۱۰۵۷۱۳۰
ارتباط با دبیر اجرایی
۰۹۱۲۲۸۳۳۲۵۵

وبگاه: iranengos.ir

رایانامه: iranENGOS@gmail.com

Annex VI

پیامدهای بالقوه حمله به تأسیسات هسته‌ای:

حمله به تأسیسات هسته‌ای می‌تواند پیامدهای محیط زیستی جدی ایجاد کند، از جمله:

- انتشار مواد رادیواکتیو در هوا
- آلودگی منابع آب سطحی و زیرزمینی
- آلودگی خاک و زنجیره غذایی
- اثرات بلندمدت بر سلامت انسان‌ها
- تخریب زیستگاه‌های طبیعی

نمونه‌های تاریخی:

- حادثه چرنوبیل (۱۹۸۶)
- حادثه فوکوشیما (۲۰۱۱)

این موارد نشان می‌دهد که آلودگی رادیولوژیک می‌تواند دهه‌ها بر اکوسیستم‌ها اثر بگذارد.

شبکه تشکل‌های

مردم نهاد و اجتماع محور
محیط زیست، منابع طبیعی
و توسعه پایدار کشور

Iran NGOs & CBOs Network Of
Environment, Natural Resources
& Sustainable Development

داوطلبانه، غیرانتفاعی، غیردولتی
Voluntary, Non Profit, Non Governmental

شماره پروانه فعالیت
۸۱/۱۳۲۳۲۴۰

تهران: میدان تجریش؛
خیابان شهید دربندی؛
پلاک ۲۷؛ طبقه دوم

تلفن: ۰۲۱۹۱۳۰۳۱۰۷
نمابر: ۰۲۱۷۱۰۵۷۱۳۰
ارتباط با دبیر اجرایی
۰۹۱۲۲۸۳۳۲۵۵

وبگاه: iranengos.ir

رایانامه: IranENGOS@gmail.com